

alakjaiba. Megvallom, ahogy a mű elején fölmorajlott Andrisban a nyomor dühe, olyasmit reméltem, hogy ez a keserű lélek fokozatosan fog átalakulni idill-hőssé. Sajnos, ennek a motívumnak jóformán semmi folytatása. Pedig : az egymásra találás fénybe szedíthet átmenetileg olyan lelket is, mint Andris, de egy harminckét éves ember már nem fog két hét alatt végleg ennyire átféheredni.

Milyen tiszta szándék vezet példál az író e házasság első napjainak leírásában, ahol Andris és Valér úgy élnek künn a mezőn egymás mellett, mintha testük se volna. Csakhogy ez elég indokolatlan marad a regényben s nincs művészi megoldva. Az a baj, hogy csak a történetekben veszünk részt, a lelkek zárva maradnak előttünk. Valér sze.rint Andris olyan, «mint valami kőlapokba kötött és felnyitott könyv». Valérnak becsületére válik ez a hit, az írónak azonban tudnia kell, hogy ilyen nyitottkönyv-lelkek nincsenek.

Vagy azt hitte, elvész hőseinek példaadó hitele, ha külső bajaikhoz lelküket is vegyít? Két ember összeszokása a kopár mező nélkül sem ilyen rózsás idill. Az ilyen példának éppen azért nincs művészi átütő erejük, mert nagyon is szembeszökően példák, túlfehérek, egyhangúak. Pedig a kötet végén álló novellákban látszik, hogy az egészen tragikus színezéshez is van Terescsényinek ereje. A mai példázat-írókat szeretném Németh László Emberi Színjátékára emlékeztetni : fiatal tévelygések micsoda örvényeiből nővel ott krisztusivá a főhóst az író ! De utalhatok Defoe Robinzonára is, amely jóval konokabb részletezéssel zsúfolja a külső tényeket, de epizódjai mögött ott egy igazibb történet : a fiatal kalandor lelki megtisztulása. Terescsényi hősei már indulásuk percében olyan tiszták, hogy történetüket szinte több haszonnal forgathatja egy hasonló vállalkozásra készülő földműves, mint a magamfajta előítéletes

olvasó, aki a könyvben lelkeket, nem kalandorokat keres. Ez a tanulság nemcsak Terescsényinek szóljon, aki bizonyára hamarosan túlnövi mai fejlődésfokát, hanem minden fiatal elbeszélőnek, aki kevesli a művészi célt s tanítani akar. Madách régi szavát ne feledjük : az ember sárból s napsugárból van összegyúrva. Ahol a mi éghajlatunk alatt nincs semmi sár, ott okvetlenül fagyos tél van s bármily szép is a fehér tél, napsugarának nincs melege.

Juhász Géza.

Kosáryné Réz Lola : Egy hordó bor. Regény. (Az Uj Idők kiadása.) Kosáryné Réz Lola eddigi regényeiben, akár a jelenkorba, akár a múltba vagy a régmúltba ágyazta is történetét, mindig a mese ragadta meg az olvasót, a mese, amelyet költészetének romantikus koloritjával, mesemondó hangjának hajlékony bájával oly vonzóan tudott előadni, hogy még a kritikus is inkább a szívével figyelt rá és sietve altatta el kétségeit, ha itt-ott megmozdultak volna. A «Filoména»-tól, amellyel feltűnt s amely azóta is legjelentékenyebb műve maradt, a «Porszem a napsugárban» című regényéig, minden könyvének ez volt a főerőssége. Alakjainak lelke (ha lábukat a naturalizmus bocskorába bujtatta is) a mese bizonytalan mélyéből fejlett föl és csak annyi fényt vagy árnyékot kapott, amennyit a romantika rejtelmes fény-szórója az egy síkban mozgó lelkeknek juttatni tud. Ilyenformán Kosáryné regényeiben, kivéven a «Filoména»-t, inkább hőöket találhatunk, mint a reális élet húsból, vérből, idegekből összekomplikált embereit, de hiszen a mesének hőökre van is szüksége és Kosáryné íróvá éppen lelkének gazdag meseforrása tette.

Legújabb regényében, amelynek «Egy hordó bor» a címe, egy lépéssel tovább ment annál a l'art pour l'art szándéknál, hogy mesét mondjon, csupán azért, mert az kikívánczott be-

lőle. Ennek a könyvnek nemcsak belső tendenciája van, ezt nemcsak a művész alkotóvágya hozta létre. Az «Egy hordó bor»-ban egy előre megfontolt célt tűz maga elé, művészi képességeit és szándékát egy tendencia szolgálataiba állítja. Irányregény ez a könyv és Kosáryné szinte harcias elszántsággal írja előszava végére: «Alkohol rab-szolgafelügyelő Úrnak, a halál miniszterének, minden asszony és gyermek legszívtelenebb ellenségének ajánlom szívem mélységes gyűlöletével». De ez a tendencia soha, egy pillanatra sem lesz akadályozója belső művészi szándékainak.

Konstrukciójában azonban elüt eddigi műveitől. De ezúttal a hős nem ember, hanem a falusi kocsmá ászokfáján csapravert hordó bor, amely körül az alkoholba szédült emberek tömegei járják elítéltségük halálos táncát. Mintha szövettani metszeteket vizsgálva, azt látnók, hogy bizonyos festési módra mindig ugyanannak a kórnak az ismertetőjelei mutatkoznak meg a sejteken, úgy jelentkezik Kosáryné regényében is fejezetről-fejezetre a különböző társadalmi rétegek metszetében az alkohol pusztító hatásának kórképe. Szinte minden fejezetben újabb és újabb emberek botladoznak élénk (mintha csak új metszetet csúsztatnánk a mikroszkóp alá) kísérteties galériája az alkohol rabjainak, akikből áporodott lehelletükkel együtt az emberállati aljasság minden gonoszsága is felénk hömpölyög. Csak Kosáryné szubtilis költészete enyhíti meg a szívbemarkoló képeket, a keserves tragédiákat. Mert akármilyen mélyre nyúl is, akármilyen eleven hűséggel állítja is élénk alakjait, mindvégig decens marad és írásának önmagukban ható szépségei hiánytalanul ragyognak fel ebben a könyvben is, ha az harcos szándékkal íródott is.

Majthényi György.

Zsigray Julianna: Szüts Mara házassága. Magyar Regények 2. kötete. (Singer és Wolfner. 1931.) — Magánügy! Béke és nyár, Alföld és tehermentes nagybirtokok, két dzsentri lány és egy huszártiszt, meg egy földbirtokos és természetesen happy end: mindez olyan reménytelen, hogy a regénytechnika összes fogásai sem segíthetnek rajta, különösen akkor nem, ha ez a technika kissé már a múlté. Azonban ezt egyelőre hagyjuk és állapítsuk meg: az író boszorkányos biztonsággal kezeli ezt a technikát. Alig van ingadozás: itt talán egy mesterkelten «szellemessé» erőszakolt párbeszéd (6. old.); ott: átlátszóan naiv eszközök a huszárhős jellemzésénél (VI. fejezet). Egyéb talán nincs is. De — és az ember szíve nehéz, amikor leteszi a könyvet — csak ennyi volna az élet? Akár a magyar élet, akár a dzsentriosztály élete 1908-ban, sőt: akár két ember vagy négy ember élete bárhol és bármikor... csak ennyi volna? Igazságtalan megcsonkítása az emberi élet háromdimenziós végtelenségének, ha helyette csak a szerelem síkját tartjuk — legyünk enyhék: regényben megírható — valóságnak, amikor (1908!) az egész magyar föld alatt ott reszket és dörög a vulkán feszítőereje. Vagy ha a kollektív vonatkozások kiemelésének köteles voltát egy, a maga helyén meg is okolható álláspont nevében el is vetjük, akkor is: mennyire mások és nem csupán a szereleméi, annak is pusztán parfümmé való desztillációi azok a gőzök, amelyek előtörnek az emberi lélek félelmetes és örök mélyeiből, mint sötét füstölgő szakadékokból. A világ, még a szóbanforgó két ember világa sem Péter és Juliska személyes vonzódása körül forog, hanem más valóságok, elsősorban a Jó és Rossz adamant tengelyei körül. Már pedig itt Mara és Tamás, Kornélia és Balázs szerelme körül forog minden, a technika is pusztán ezt szolgálja, ameny-